

Ses Bilgisi

Ünlü Düşmesi

İkinci hecesinde dar ünlü bulunan sözcüklerle ünlü ile başlayan bir ek getirildiğinde ikinci hecede bulunan ünlü ses düşmektedir.

Omuz → Omzu

Akul → Aklı

Burun → Burnu

Karın → Karnı

Birleşik sözcüklerin oluşumu sırasında orta hece düşebilir ve buna hece kaynaşması/ünlü aşınması da denir.

Kahve + altı → Kahvaltı

Ne + asıl → Nasıl

Kayın + ana → Kaynana

Birleşik fiillerin oluşturulması sırasında “et-, ol-, eyle-” gibi yardımcı fiiller eklendiği sözcükte ünlü düşmesini meydana getirir.

Kayıp + olmak → Kaybolmak

Şükür + etmek → Şükretmek

Keşif + etmek → Keşfetmek

Seyir + etmek → Seyretmek

Ünlü Türemesi

Türkçede ünsüzle biten bazı sözcüklerde ek getirildiğinde ekten önce ünlü sesin araya girmesine ünlü türemesi denilmektedir.

Özellikle “-cık, -cık” küçültme ekleri kendinden önce ünlü ses türemektedir.

Bir + cık → Biricik

Dar + cık → Daracık

Genç + cık → Gencecik

Az + cık → Azıcık

Ünlü Daralması

Türkçede “a ve e” geniş ünlülerileyi biten fiillere, şimdiki zaman eki “-yor” eki geldiğinde fiilin sonunda yer alan “a ve e” daralır ve “ı, i, u, ü” seslerine dönüşür.

Oyna-yor → Oynuyor

Planla-yor → Planlıyor

Gülme-yor → Gülmüyor

Boya-yor → Boyuyor

“Yiyecek, diye, niye”

sözcüklerinde de daralma vardır.

Yapım eki alan kimi eylemlerin son ünlüsü düşebilir.

Sızı → Sızlama

Savur-uk → Savruk

Sıyr-ık → Sıryık

Yayıl-ım → Yayılm

Ayır-ım → Ayrılm

Kuru-ak → Kurak

Çevir → Çevre

Devir → Devrim

Kıvır → Kırılm

Ek-filide de ünlü düşmesi görülür.

Seviyor -idi → Seviyordu

Öğrenci Notu

Daralma olup olmadığını anlamak için -yor ekinden önce ünlüyi geniş olarak okuyun!

İzliyor → İzlemek (Olur, daralma var.)

Siliyor → Silemek (Olmaz, daralma yok.)

Ünlü Değişimi (Ünlü Kalınlaşması)

“Ben ve sen” sözcüklerine yönelme hal eki “-e” geldiğinde kökteki “e” sesi “a” sesine dönüşür.

Ben → Bana

Sen → Sana

Ünsüz Yumuşaması (Değişmesi)

Türkçede sonu “p, ç, t, k” ünsüzleriyle biten bazı sözcüklere ünlü ile başlayan bir ek gelirse sonda bulunan ünsüz seslerde bir yumuşama olur.

Yani sözcük sonundaki “p, ç, t, k” ünsüzleri yumuşayarak “**b, c, d, g, ğ**”ye dönüşür.

p > b yumuşaması: kitap → kitabı, dolap → dolabı,

ç > c yumuşaması: ağaç → aacı, burç → burcu

t > d yumuşaması: icat → icadı, kilit → kilidi

k > ğ yumuşaması: kulak → kulağı, köpek → köpeğin

k > g yumuşaması: renk → rengi, çelenk → çelengi

Bazı tek heceli sözcüklerde yumuşama gerçekleşmeyebilir.

Saç → Saçı / Çöp → Çöpu / Süt → Sütü / İp-i → İpi

Yabancı kökenli bazı kelimelerde yumuşama kuralı geçerli değildir.

Hukuk → Hukuku / Millet → Milleti / Sanat → Sanatı / Kanıt → Kanıtı / Hürriyet → Hürriyeti / Ahlak → Ahlakı / Evrak → Evraklı / Merak → Merakı

Ünsüz Benzeşmesi (Sertleşme)

Türkçede sert ünsüzlerle biten sözcüklerden sonra yumuşak ünsüzler olan “c, d, g” ile başlayan bir ek geldiğinde yumuşak ünsüzler sertleşerek “ç, t, k” seslerine dönüşür.

Sert ünsüzler: “FıSTIKÇI ŞaHaP” seslerinden oluşmaktadır.

Simit + ci → Simitçi / Kitap + da → Kitapta / As + gi → Askı / Unut + gan → Unutkan / Yaş + ca → Yaşa / At + gi → Atkı / Bit + gi → Bitki / Seç + gin → Seçkin

Ünsüz Türemesi

Ünsüze biten bazı kelimeler (genellikle Arapça kökenli) ünlüyle başlayan bir ek aldıklarında ya da ünlüyle başlayan bir sözcük (yardımcı eylem) aldıklarında kelime sonundaki ünsüz ikizleşir.

Tıp + i → Tibbi / Sır + im → Sırrım / Ret + i → Reddi / Haz + i → Hazzi / Had + i → Haddi / Şık + i → Şikki / Hak + i → Hakkı / Rab + im → Rabbim

Bazı sözcüklere getirilen “-etmek, -eylemek, -olmak” gibi yardımcı fiiller sonrasında ünsüz türemesi gerçekleşir.

His + etmek → Hissetmek / Hal + olmak → Hallolmak / Af + etmek → Affetmek

Ünsüz Düşmesi

Türkçede “k” ünsüzü ile biten bazı kelimelere “-cık, -cik, -cak” ve “-l” yapım eki getirildiğinde “k” ünsüzünün düştüğü görülür.

Küçük + cuk → Küçük / Ufak + cik → Ufacık / Alçak + cik → Alçacık / Alçak + l(mak) → Alçalmak
Yüksek + l → Yükselmek / Ufak + l → Ufalı / Sıcak + cik → Sicacık / Sağlık + cakla → Sağlicakla

Bazı birleşik sözcüklerde de ünsüz düşmesi görülebilir:
Üst + teğmen → Üsteğmen / Ast + teğmen → Asteğmen

“Ad + daş = Adaş” sözcüğünde de ünsüz düşmesi vardır.

Öğrenci Notu

Kaynaştırma Harfleri (Yardımcı Ünsüzler)

Türkçede iki sesli harf yanı iki ünlü yan yana gelemez. Bu nedenle ünlü bir sesle biten kelimeye ünlü ile başlayan bir ek gelirse araya kaynaştırma ünsüzleri girmektedir.

Kaynaştırma ünsüzleri “y, ş, s, n” harfleridir.

Gemi + y + i / Yazı + y + i / Kale + s + i / Ev + i + n + i / İki + ş + er / O + n + u

Kaynaştırma ünsüzleri, bazı sözcüklerde, ünlüyle ünsüz arasına gelebilir:

Bu + n + da / Şu + n + da / Kara + n + lik

n/m Ünsüz Değişimi

Bu kural çift dudak ünsüzü olan “m” harfi ile damak ünsüzü olan “n” harfinin, “b” ünsüzünün öncesinde yer değiştirmesidir.

Sünbül → Sümbül / Penbe → Pembe / Çenber → Çember / Saklanbaç → Saklamaç / Dolanbaç → Dolambaç

Sözcükte Yapı

1. Kök

- a. İsim Kök
- b. Fiil Kök
- c. Sesteş Kök
- d. Ortak Kök
- e. Yansıma Kök

2. Ek

- a. Yapım Ekleri
- b. Çekim Ekleri

3. Gövde

- a. İsim Gövdeleri
- b. Fiil Gövdeleri

4. Yapısına Göre Sözcükler

- a. Basit Sözcükler
- b. Türemiş Sözcükler
- c. Birleşik Sözcükler

1. KÖK NEDİR?

Bir dilin parçalanamayan ve anlam taşıyan en küçük söz birimine kök denir.

- Kök, bir sözcüğün başında bulunur.
- Kök, sözcükle anlamsal ilişki taşımmalıdır. (Zamansız sözcüğünün kökü "zam" değil, zamandır.)
- Köklər "isim, fiil, sesteş, ortak ve yansıma" olmak üzere beşə ayrırlar.

1. İsim Kök

Kan, masa,
defter, sol,
bulut, ip, göz,
ayak

2. Fiil Kök

Bil-mek, al-
mak, del-mek,
düş-mek, iç-,
ol-, say-,
sön...

3. Sesteş Kök

Kazada kırılan tek kemik dizdi. (İ.K.)
Ali boncukları masaya dizdi. (F.K.)
*yaz, yüz...

4. Ortak Kök

Tüm sınıfı tek başına boyadı.
(F.K.)
Hızlıca fırçayı boyaya daldırdı.
(İ.K.)
boya / boy-a-, güven / güven-,
eski / eski-, yarış / yarış-

5. Yansıma Kök

cız, çat, fis, güm,
pat, şar, viz...

NOT: Kükremek,
anırmak, işildamak,
parlamak ortak kök
değildir.

2. EKLER

Sözcük kök ve gövdelerine gelerek onlara cümle içinde değişik görevler yükleyen ya da onlardan yeni sözcükler türreten seslere "ek" denir.

- Eklər "çekim ekleri" ve "yapım ekleri" olmak üzere ikiye ayrılır.

a. Yapım Ekleri

Yapım eki; geldikleri kök, gövde ya da sözcüklerin anlatım gücünü geliştiren ve onlara farklı anımlar kazandıran eklerdir.

- Yapım ekleri dörde ayrılır.

İsimden İsim Yapan Ekler

- Kalemlik
- Huysuz
- Kitapçık
- Yüzüncü
- Duygusal
- Gözücü
- Şehirli
- Evcil
- Vatandaş
- Acımsı
- Fısıltı

Filinden İsim Yapan Ekler

- Gider
- Kaçak
- Sürüğen
- Dizin
- Görsel
- Dikiş
- Belirti
- Batık
- Bilge
- Dalışçı
- Bulmaca
- Geleneğ
- Yakıt

İsimden Fiil Yapan Ekler

- İzle-
- Sıvırl-
- Fısılda-
- Evlen-
- Morar-
- Küçümse-
- Kana-
- Gözet-
- Şakalaş-
- Önemse-

Filinden Fiil Yapan Ekler

- Anlat-
- Yazdır-
- Görül-
- Kopar-
- Yazıl-
- Kovala-

b. Çekim Ekleri

Yeni sözcükler türemeyen ancak sözcükler arasında ilgiler kuran ve sözcüklere yeni görevler veren ekler “çekim eki” denir.

- Eklendikleri sözcüklere yeni bir anlam kazandırmaz.
- Çekim ekleri; isim çekim ekleri ve fiil çekim ekleri olarak ikiye ayrılır.

b. 1.) İsim Çekim Ekleri

İsim soylu sözcüklerle gelerek onların cümledeki görevini ve çeşitli durumunu belirten eklerdir.

b. 1. 2.) İyelik Ekleri

Eklendikleri isim soylu sözcüklerin kime ait olduğunu yani varlıkların sahiplerini gösteren eklerdir.

b. 1. 3.) Çokluk (Çoğu) Eki

Çokluk eki “-ler, -lar”dır.

b. 2) Fiil Çekim Ekleri

Fiillere gelen çekim ekleri ise kip ve şahıs ekleri olmak üzere iki çeşittir.

b. 2. 1.) Kip Ekleri

Eylemin ne zaman ve ne şekilde gerçekleştiğini ortaya koyar.

Bu ekler de bildirme ve tasarlama kipleri olmak üzere iki şekildedir:

b. 2. 2) Şahıs Ekleri

Fiillerde belirtilen eylemlerin kimler tarafından yapıldığını gösteren eklerdir.

3. GÖVDE NEDİR?

Bir sözcüğün en az bir yapım eki almış hâline gövde denir.

İsim Gövdesi: *Göz-lük, simit-ci, kalem-lik*

Fiil Gövdesi: *Gez-dir, kız-dir-, böl-üş-*

4. YAPISINA GÖRE SÖZCÜKLER

Yapılmasına göre sözcükler “basit, türemiş ve birleşik” olarak üçe ayrılır.

a. Basit Sözcükler**b. Türemiş Sözcükler**

c. Birleşik Sözcükler: Birleşik sözcükler çeşitli başlıklarda ele alınabilir:

1. Birleşik İsim

*Yeryüzü,
Büyükbaşa,
Bilgisayar*

2. Birleşik Sıfat

*Vatansever insanlar,
Kırmızı başlıklı kız,
Diksiyonu güzel insan*

3. Birleşik Fiil

- Yardımcı Fiille Yapılan Birleşik Fiiller:
 - Kurallı Birleşik Fiiller:
 - Yeterlilik Fiilleri:** (*Fiil + ebilmek*)
 - Tezlik Fiilleri:** (*Fiil + evermek*)
 - Süreklik Fiilleri:** (*Fiil + edürmek/ ekalmak/egelmek*)
 - Yaklaşma Fiilleri:** (*Fiil + eyazmak*)
 - Anlamca Kalıplaşan Birleşik Fiiller:

Son zamanlardaki tavrıyla gözden düştü.

Öğrenci Notu

Sözcük Türleri

İSİM

Canlı, cansız bütün varlıklarını ve kavramları karşılayan, onları ifade etmemizi sağlayan sözcüklere isim ya da ad denir.

a. Varlıklara Verilişine Göre İsimler

- ➡ Özel Ad
- ➡ Cins (Tür) Ad

b. Varlıkların Oluşuna Göre (Varlıkların Yapısına Göre)

- ➡ Somut Ad
- ➡ Soyut Ad

c. Varlıkların Sayılarına Göre

- ➡ Tekil Ad
- ➡ Çokul Ad
- ➡ Topluluk Ad

Gerçek anlamına göre somut olan bir ismi cümle içinde soyut anlam kazanacak şekilde kullanmaya “**sayıtlama**”, soyut sözcüğü cümle içinde somut anlama gelecek şekilde kullanmaya ise “**sayıtlama**” denir.

- *Bu olaydan sonra bana soğuk davranışarak kendinden uzaklaştırdı.*
- *Bu fikrini yırtıp çöpe attı.*

İSİM TAMLAMASI

En az iki ismin bir araya gelerek kendi aralarında oluşturdukları anlamsal ve yapısal grup isim tamlaması – ad tamlaması olarak adlandırılır.

- Tamlamalarda birinci isim “**tamlayan**” ikinci isim ise “**tamlanan**” adını alır.
- Tamlayan ilgi ekini “**-in, -ın, -un, -ün**”, tamlanan ise iyelik ekini “**-i, -ı, -u, -ü**” alır.

1. Belirtili Ad Tamlaması

- *Öğretmenin evi bu sokak üzerinde.*

Zamirler de isim tamlamalarında tamlayan ya da tamlanan görevinde olabilir.

- *Onun sesi jüri tarafından beğenilmedi. (Onun: kişi zamiri)*

Tamlanan birden fazla tamlayana ya da tamlayan birden fazla tamlanana bağlanabilir.

- *Şehrin sokakları, caddeleri, evleri ve çarşısı o kadar düzenli ki...*

Tamlayan ile tamlanan arasına başka sözcükler girebilir.

- *Babamın dedesinden miras kalan saatı kayboldu.*

Bazen tamlayan ile tamlananın cümle içerisindeki yeri değişimdir.

- *Soğuğu çok kötü olur buraların.*

2. Belirtisiz Ad Tamlaması

- *Kalem açacağı sınav zamanında kaybolmuştu.*
- *Uçak kanadı bir mühendislik harikasıdır.*

3. Zincirleme Ad Tamlaması

- *Okulun konferans salonu bugün doluydu.*
- *Edebiyat dersinin sınavı oldukça zordu.*

Örnekler

- *Okuma alışkanlığı edindirecek kitaplar tercih et.*
- *Sesi uğultulu bir şekilde korkutuyordu rüzgârı.*

SIFAT (ÖN AD)

İsimlerden önce gelerek onları sayı, renk, durum, hareket, biçim, yer, işaret ve soru yönlerinden tamlayan; onları niteleyen ve belirten kelime ve kelime gruplarına **sifat** denir.

- Sifatlar genellikle isimlerden önce gelir.
 - Sifatlar çekim eklerini almazlar.

A.Niteleme Sifati

İsimleri durum, biçim, renk ve ünvanlarını bildiren sıfatlardır. (Nasıl sorusuna cevap verir.)
kırmızı kalem, yuvarlak silgi

B.Belirtme Sıfatı

İsimleri gösterme, belirsizlik, sayı ve soru yoluyla belirten sıfatlardır. Dörde Ayrılır:

1. Sayı Sıfatı

- a. Asıl Sayı Sifati: (Kaç?)
 - b. Sıra Sayı Sifati: (Kaçinci?)
 - c. Üleştirmeye Sifati: (Kaçar?)
 - d. Kesir Sayı Sifati:

2. İsaret Sifatı

bu, su, o; böyle, öyle, söyle; öteki, beriki; öte, beri; diğer, iste

- Bu masanın yerini değiştirin.
 - Öteki çocuğunu da çağırın.

3. Belgisiz Sıfat

bir, birkac, çok, birçok, bazı, tüm, her, bütün, hiçbir, herhangi bir, kim, birtakım...

- Tüm öğrenciler karnesini aldı.
 - Bazı insanlar kıymet bilmiyor.

4 Soru Sıfatı

İsimleri soru yoluyla belirten sıfatlardır: hangi, nasıl, kaç, kaçinci, kaçar, ne, kadar

- *Hangi arabayı aldın?*
 - *Kacinci bölümü bitirdin?*

Adlaşmış Sıfat	Pekiştirme Sıfatı
Yaşlı insanlar çok duygusal olur.	Masmavi deniz
Yaşlılar çok duygusal olur.	Çeşit çeşit bitkiler
Çalışkanlar kütüphanelerde çıkmıyor.	Zor mu zor sorular

Ünvan Sıfatı

Öğretmen Kemal

Direktör Ali Rey

Sultan Selim

Örnekler

İlk yanlısı bu olmustu

Yarışmada beşinci öğrenci oldu.

Bu kalemi suradan kaldırın

Hangi film ödül aldı

ZAMİR (ADIL)

İsim olmadığı hâlde cümlede bir ismin yerini tutan, kişileri ya da varlıklarını karşılayan sözcükler zamir denir.

- Zamirler, ismin yerini tutar.
- Zamirler isim çekim eklerini alabilirler.

1. Şahis (Kişi) Zamiri

Şahis zamirleri şunlardır: ben, sen, o, biz, siz, onlar.

- Benim bilgisayarım.
- Sizler, yarınların umudusunuz.

2. İşaret Zamiri

Başlıca işaret zamirleri: bu, şu, o, bunlar, şunlar, diğeri, öteki, beriki...

- *Buralarda kiralık ev bulmak oldukça zor.*
- *Bu dolap burada kalacak, diğeri aşağıya inecek.*

Onu, hastanede çalışırken ziyaret etmiştim.

Sık sık arızalandığı için **onu** hurdaya kaldırıldılar.

3. Belgisiz Zamirler

biri, birkaççı, hepsi, pek çoğu, pek azı, herkes,bazısı, bazıları, tümü, tamamı, bütünü, bir kısmı, kimi, her biri, başkası, kimisi, kimse, hiçbiri...

- Hiçbiri daha önce parkuru tamamlayamadı.
- Bunun böyle olacağını kimse bana söylemedi.
- Her biri bir altın değerinde.

4. Soru Zamiri

ne, neyi, neye, neyde, neyden, nereye, nereden, kim, kime, kimde, kimden, hangi, hangımız, hangileri, kaçtı, kaçtı, kaçımız...

- *Hangımız sevmedik?*
- *Kaçı sınıfı geçti?*
- *Yurt dışından bize ne getirdin?*

Dönüştülük Zamiri

- *Tek taşımı kendim aldım.*
- *Sınıfını birinci bitirince kendinden geçti.*

İlgî Zamiri

- *Ali'nin evi okula yakın, benimki uzaktı.*
- *Bizimki bugün yine sınırlıydı.*

ZARF (BELİRTEÇ)

Fiilleri, fiilimsileri, sıfatları ya da zarfları; durum, zaman, yer, miktar ve soru yoluyla belirten sözcüklerle zarf denir.

- Tek başlarına kullanılamaz.
 - İsim çekim eklerini alamazlar.

1. Durum Zarfı

Fıllere yöneltilen “nasıl, niye, neden, niçin” sorularının cevabıdır.

- Elektrikler kesildiğinden ödevini yapamadı.
 - Sabaha kadar ders çalışarak okula gitti.

2. Zaman Zarfı

Fiił ya da fiilimsiye yöneltilen “ne zaman?” sorusunun cevabıdır.

- Bu akşam final maçımız var.
 - Sabahları mutlaka kahvesini içer.

“Daha” sözcüğü “henüz – hâlâ” anlamlarında kullanılırsa zaman zarfı olur.

- Daha hızlı yürüyerek yetişmeye çalışıyordu.
 - Daha tatil bitmemisti.

3. Miktar (Azlık-Cokluk) Zarfı

“Ne kadar?” sorusunun cevabıdır

- Çok okur fakat az konuşurdu.
 - En güzel kıyafetini giymisti.

4. Yer Yön Zarfı

“İçeri dışarı aşağı yukarı ileri geri öte beri” en sık kullanılan ver yön zarflarıdır

“Nereye?” sorusunun cevabıdır

- Aşağı tükürsen sakal, yukarı tükürsen bıyık.
 - Biraz geri gider misin?

Yer-yön bildiren sözcükler ek almazlarsa zarf olabilirler.

- Bu gürültüyü duyunca yukarı çıktı.
 - Bu gürültüyü duyunca yukarıya çıktı.

5. Soru Zarfı

“Nasıl ne kadar ne zaman nıçın neden nıve ne”

- *Geziye ne zaman çıkarız?*
 - *Bizi nasıl buldun?*
 - *Mesajıma neden dönüş yapmadın?*

“Ne” sorusu “neden?” anlamında kullanıldığında zarf olur.

- **Ne dönüp duruyor havada kuşlar? (Necip dönüp duruyor havada kuşlar?)**

Öğrenci Notu

EDAT (İLGEÇ)

Tek başına herhangi bir anlam taşımayan ancak cümle içerisinde kullanıldıklarında diğer isim ya da isim soyulu sözcüklerle anlam ilgisi kurulabilen sözcüklere “edat” denir.

- Edatlar **tek başına** kullanılamaz.
- Genellikle kendinden önceki sözcükle bir ilgi kurar.
- Sözcükler arasında **benzerlik, neden, amaç, eşitlik, yön** ilişkileri kurar.
- Başka bir sözcükle grup kurarak **sıfat** ya da **zarf** olabilir.
- Cümpledən çıkarıldığından anlam ya bozulur ya da değişir.

Başlıca edatlar şunlardır: **için, ile, gibi, kadar, göre, doğru, başka, dolayı, beri, ötürü, öte, yana, itibaren, nazaran, üzere, rağmen, dek, karşı, karşın, dolayı...**

Gibi

- Senin gibi birisini daha önce hiç görmedim.
(Karşılaştırma)
- Zenginler gibi para harcıyordu. (Benzetme)

İle

- Bisikletle sahilde dolaştık. (Vasıta)
- Teyzemle tatil gittik. (Beraberlik)

Kadar

- Onun kadar çalışkanını görmedim.
(Karşılaştırma)
- Ben gelinceye kadar sessizce oturun.
(Zaman)

Başka

- Parayı ödemekten başka bir çözüm yolu bulamadım. (dışında, hariç)

Ancak

- Eğer “ancak-yalnız” sözcükleri ama-fakat anlamlarında kullanılırsa bağlaç; sadece, bir tek anlamlarında kullanılırsa edattır.

Not: TDK “ancak” ve “yalnız”a edat yerine zarf diyor.

- Okula geleceğim yalnız derslere girmek istemiyorum. (Ama → Bağlaç)
- Bu gece yalnız kitap okumak istiyorum. (Sadece → Edat)

BAĞLAÇ

Cümle içinde aynı görevde olan ya da anlamca birbiri ile ilgisi bulunan sözcükleri, sözcük gruplarını, anlam bakımından birbiriyle ilgili cümleleri bağlayan sözcüklere “bağlaç” denir.

- Edatlar gibi tek başına kullanıldıklarında anlam taşımazlar.
- Eş görevli sözcükleri, ögeleri ve cümleleri birbirine bağlama gibi görevleri vardır.
- Başka sözcükler **gibi farklı görevlerde** kullanılamazlar.

Başlıca bağlaçlar şu şekildedir: ve, veya, ya, ya da, yahut, veyahut, de, bile, dahi, ki, ile, yalnız, ancak, ama, fakat, lakin, ne var ki, kaldi ki, hele, üstelik, bir de, öyle ki, madem, mademki, meğer, meğerki, meğerse, yeter ki, öyleyse, oysa, oysaki, ise, hâlbuki, çünkü, hatta, yoksa, gerek... gerek, ister... ister, olsun... olsun, ne... ne, ya... ya, hem... hem, bir... bir

Ve

- İstanbul ve Ankara bu anlamda ön plana çıkan şehirlerimiz.

De

- Ankara'ya gidecek otobüste ben de vardım.
- Sonunda kimyadan da geçtim.

Çünkü

- Seni aramadım çünkü telefonumu kaybetmiştim.

İse

- Antalya'da hava 18 derece, İstanbul'da ise 4 dereceymiş.

Not: Ek-fil olan “ise” koşul bildirirken bağlaç olan “ise” karşılaştırma yapar.

Ya...ya

- Ya bu deveyi gütmeli ya bu diyardan gitmeli.

Hem...hem

- Hem konuşur hem de itiraz ederdi.

Ne...ne

- Ne çalışır ne de umursardı.

ÜNLEM

Açı, üzüntü, korku, sevinç ve şaşma gibi aniden ortaya çıkabilen duyguları ifade eden kelimelelere ünlem denir.

Seslenme Ünlemleri

- Ey! / Hey! / Şist! / Hiş! / Hu! / Bre! / Hoppala! / Hop!

İle

- Yaşamak ile ölüm arasında ince bir çizgi vardır.

Ki

- Ders çalışmalısın ki sınıfı geçebilesin. (Amaç-suç)
- Çaba göstermiyor ki öğrensin. (Neden-suç)

Türk Dil Kurumu 2023 yılında yaptığı değişiklikle bazı “ki”leri edat olarak güncelledi.

Örnekler:

1. edat Bir cümlenin sonuna getirildiğinde şüphe veya pekiştirme anlatan bir söz:

“Öfkelerim, sevgilerim vardı benden önce / Ben arttırdum sürdürmedim mi ki?” - Necati Cumalı

2. edat Yakınma, kinama vb. duygular anlatmak için bir cümlenin sonuna getirilen bir söz:

Böyle de olmaz ki! Sana güvenilmmez ki!

“AMA” Bağlacı (Zıtlık Bildiren Bağlaçlar)

(Yalnız, ancak, fakat, lakin bağlaçları)

- Çok bakınmış ama aradığı kişiyi bulamamıştı.
- Oraya uçakla gelecektim fakat biletim iptal oldu.
- Hâlbuki ailesinin durumu iyiydi.

Duygu Ünlemleri

- Aman! / Ay! / Aaaa! / Tüh! / Eyvah!
- Of! / Vah! / Be! / Ha! / Oooo! / Oha! / Eh!

Öğrenci Notu

FİİL (EYLEM)

Anlamına Göre Fiiller

a. İş (Kılış) Fiilleri: Öznenin kendi isteği ile gerçekleşen ve öznenin bir nesneyi etkilediği fiillerdir.
Şampiyonluk maçını tekrar seyretti.

b. Durum Fiilleri: Fiilde belirtilen hareketin bir özne tarafından herhangi bir nesneyi etkilemeden yapılmasına “durum fiili” denir.

Onu görünce hiç durmadan ağladı.

c. Oluş Fiilleri: Zaman içinde bir varlıkta kendiliğinden gerçekleşen değişikliği ifade eden fiillerdir.
Masada unuttuğumuz ekmekler bayatladı.

Çekimli Fiil

Bir eylemin kimin tarafından ve ne zaman gerçekleştirildiğinin belli olmasına “çekimli fiil” denir.

- Okumak / Okuyorum

Fiil kök/gövdesi	+	Kip Eki	+	Şahıs Eki	=	Çekimli Fiil
İzle		+yor		+sun		Çekimli fiil
Kal		+acak		+ım		Çekimli fiil
Bak		+ar		+lar		Çekimli fiil
Uyu		+muş		+uz		Çekimli fiil

FİİLDE ÇATI

Yüklem görevinde kullanılan fiillerin cümle içerisinde özne ve nesnelerle olan ilişkisine “fiilde çatı” denilmektedir.

A.ÖZNESİNE GÖRE FİİLLER

- Etken Fiiller
- Edilgen Fiiller
- Dönüştürülen Fiiller
- İşteş Fiiller

B.NESNESİNE GÖRE FİİLLER

- Geçişli Fiiller
- Geçişsiz Fiiller
- Oldurulan Fiiller
- Ettirilen Fiiller

A. Öznese Göre Fiiller

1. Etken Fiiller

Cümledeki işi gerçekleştiren gerçek öznenin bulunduğu fiillere “etken fiil” denir.

- Ali kitabı okulda unuttu.*

2. Edilgen Fiiller

“-(I), -(O)n” edilgenlik eki alan ve yapılan işin kimin tarafından gerçekleştirildiği bilinmeyen fiillere “edilgen çatılı fiiller” denir.

- Annesi bulaşıkları yıkadı. / Bulaşıklar yıkandı.*

3. Dönüşlü Fiiller

Etken fiillere “**-()***l*, **-()***n*” eklerinin getirilmesiyle oluşturulan, işi yapan ve işten etkilenen öznenin belli olduğu eylemlere “**dönüşülü fiili**” denir.

Dikkat! Dönüşlü fiillerde işi yapan gerçek özne bellidir ve yaptığı işten yine kendisi etkilenir fakat edilgende işi yapan (sözde özne) belli değildir.

- *Ahmet, bütün yaz ek gıdalarla beslendi.*

4. İşteş Fiiller

Fiile getirilen “**-()***ş*” işteş ekiyle birlikte gerçekleşen eylemin en az iki kişi tarafından karşılıklı olarak ya da birlikte yapıldığını belirten fiillere “**işteş çatılı fiiller**” denir.

- *Onlar, yıllar öncesinde okuldan tanışırlar.*
- *Mete'nin bu hâline gülüşüstüler.*

Dikkat! “ş” sesinin olduğu her fiil işteş olmaz.

- Geçen yıl üniversitede kazanmak için çok çalışılar.

B. Nesnesine Göre Fiiller

1. Geçişli Fiiller

Nesne alabilen yani “neyi, kimi” gibi nesneyi bulma sorularına cevap veren fiiller geçişli fiil olarak tanımlanır.

Taktik! Başına “onu” sözcüğünü getirebildiğimiz fiiller geçişlidir.

- *Bugün sınıfça dersi çok zevkli isledik.*

2. Geçisiz Fiiller

Nesne alamayan fiillere “**geçisiz fiil**” denir. Dolayısıyla geçisiz fiillere “**neyi, kimi**” sorularını sorabilmemiz mümkün değildir.

- *Dün gece deliksiz uyudu.*

3. Oldurgen Fiiller

Geçisiz eylemin “**-r (-er, -ar), -t, -dır**” eklerini alarak geçişli hâle getirilmesine oldurgen fiil denir.

Oldurgen filleri bulmak için öncelikle eylemin köküne bakmanız gereklidir.

- *Kız-mak → Kız-dır-mak (Onu kızmak - Kimi kızdırmak)*
- *Bak-mak → Bak-tır-mak*

4. Ettirgen Fiiller

Geçişli fiillere “**-r (-er, -ar), -t, -dır**” ettirgen fiil eklerinin getirilmesiyle geçişlilik derecesinin arttırdığı fiillerdir.

Dikkat! Ettirgen çatılı fiillerde işin başkasına yaptırılma anlamına vardır.

- *Isıt-mak → Isıt-tır-mak*
- *Kaz-mak → Kaz-it-mak*
- *Duy-mak → Duy-ur-mak*

Öğrenci Notu

EK FİİL (EK-EYLEM)

İsim kökenli sözcüklere gelerek onları yüklem yapan ya da basit zamanlı fiillere gelerek onları birleşik zamanlı fiil hâline getiren eklere “**ek-fiil**” veya bir diğer adıyla “**ek-eylem**” denir.

Ek-Fiillerin Görevleri

1. İsimleri Yüklem Yapma

Ek-fiiller dört farklı zamanla isimleri yüklem yapabilir:

1. Ek-Fiilin Görülen Geçmiş Zamanı: İsim + idi

- *O zamanlar buralar dutluktu. (dutluk idi)*

2. Ek-Fiilin Duyulan Geçmiş Zamanı: İsim + imiş

- *Sen eskiden pilotmuşsun. (pilot imişsin)*

3. Ek-Fiilin Geniş Zamanı: İsim + idir

- *Onun odasındaki tüm kutular kırmızı renktedir.*

4. Ek-Fiilin Şartı: İsim + ise

- *Haftaya oradaysak sizlere haber veririz.*

2. Basit Zamanlı Fiilleri Birleşik Zamanlı Yapmak

1. Hikâye Birleşik Zamanı: (Fiil + kip + i-di)

- *Sınavı bu tempoya kazanamayacağını söylemiştim. (söyle-miş-i-di-m)*

2. Rivayet Birleşik Zamanı: (Fiil + kip + i-mış)

- *Tüm bildiklerini arkadaşlarına anlatmamışım. (anlat-mal-i-mış-im)*

3. Şartlı Birleşik Zamanı: (Fiil + kip + i-se)

- *Sorun çıkaracaksa biz başka yere gidelim. (çıkar-acak-ise)*

TAKTİK! Birleşik zaman yapan ek-fiili anlamak için ek-eylemi “i-se, i-di, i-mış” şeklinde okunabilmesine bakabilirsiniz.

- *Maçtan sonra formasını çıkardı.*

(“Çıkar idi” olmuyor yani buradaki “-di” geçmiş zaman kipi)

- *Sınavda 5 yanlışı çıkardı.*

(“Çıkar-idi” oluyor yani burada “-di” hikâye birleşik zamanıdır.)

FİİLİMSİ (EYLEMSİ)

Füllere çeşitli eklerin getirilmesiyle ortaya çıkan kelimelerin isim, sıfat, zarf olmuş biçimlerine “fülimesi” denir.

- Kip ve kişi eklerini alamaz.
 - Cümle içinde isim, sıfat, zarf gibi görevlerde kullanılabilir.
 - “**-ma, -me**” olumsuzluk ekini alabilir.

1. İsim-fil (Ad-eylem)

-me, -ma -ış, -ış, -uş, -üş -mek, -mak

- Arının hiç yorulmadan çalışması bizleri şaşırtıyor.
 - Denizi seyretmek bana farklı bir huzur veriyor.

DİKKAT! İsim-fiil ekini almış bazı fiiller kalıplaşarak isim hâline gelebilir.

- *Buğday ekmek bu sene kazandıracak.*
 - *Bakkaldan üç ekmek aldım.*

Kalıplaşmış bazı sözcükler: Dondurma, sarma, kazma, danışma, kavurma...

2. Sıfat-fiil (Ortaç)

Sıfat-fiil ekleri: “*Anası mezar dikecekmiş*”

- *Yapılacak işler bizi bekliyor.*
 - *Önceki sınava benzer sorular çıktı.*
 - *Masaya dizilmiş bardaklar kırıldı.*

3. Zarf-fiil (Bağ-fiil, Ulaç)

Fiił kök ve gövdelerine getirilen “**-ken, -ali, -madan, -ince, -ip, -arak, -dıkça, -e....-e, -r.....- maz, -casına, -mekszizin, -diginda, -esive**” gibi eklerle türetilip zarf görevinde kullanılan sözcüklerle zarf-fiił denir.

 Zarf-Fiil Kodlaması: *Ali madan dağında yaramazken ince ip atarak incelmeksizin dikçe durdu.*

- *İşin hakkını vermeden yükselemezsiniz.*
 - *Çalışıp sınava gitti.*
 - *Ölesive pesinden gidivordu.*

CÜMLENİN ÖGELERİ

Cümelenin öğelerini şu şekilde sınıflandırabiliriz:

Temel Ögeler

- Yüklem
- Özne

Yardımcı Ögeler

- Nesne
- Dolaylı Tümleç
- Zarf Tümleci
- Edat Tümleci

Yardımcı Ögeler

- Bağlaç
- Ünlem
- Ara Sözler

Temel Ögeler

YÜKLEM

Bir cümlede yapıldığı ifade edilen bir fiili, işi, oluşu, olayı, durumu ve yargıyı bildiren sözcük veya sözcük gruplarına yüklem denir.

- *Sabaha kadar odasında müzik dinledi.*

DİKKAT! İsim ya da isim soyu sözcüklerden de oluşabilir.

- *Bir zamanlar buralar ormandı.*

DİKKAT! Birden fazla sözcükten oluşabilir:

- *Şu an tek isteği sıcak bir çaydı.*

ÖZNE

Yüklenin cümlede bildirdiği yargıyı, işi, oluşu yapan, durumu üzerine alan kişi ya da varlıklara özne denir.

- *Çiğdem, sabaha kadar sınava çalıştı.*

a. Gerçek Özne

- *Güvenlik, burada duramayacağımızı belirtti.*
- *Yarın okula gelmeyeceğini söyledi. (Gizli özne, o)*

b. Sözde Özne

Edilgen çatılı cümlelerde bulunan öznelerdir.

- *Sınıflar bayram için süslendi.*

NESNE

Öznenin yaptığı ifade edilen işten etkilenen ögedir.

a. Belirtili Nesne

Belirtme hâl eklerini “*i, i, u, ü*” alan nesneler belirtili olarak isimlendirilir. Yükleme yöneltilen “*neyi, kimi, nereyi*” sorularının da cevabı olurlar.

- *Ağaçlar sonbaharda yapraklarını döküyordu.*

b. Belirtisiz Nesne

Belirtme hâl eklerini (*i, i, u, ü*) almayan nesneler belirtisiz olarak adlandırılır.

- *Mert kahvaltıda yumurta yedi.*

DOLAYLI TÜMLEÇ

Yüklemin anlamını bulunma, uzaklaşma ve yönelme gibi çeşitli şekillerde tamamlayan sözcük ya da sözcük gruplarına “dolaylı tümleç” denir.

Bu sözcük grupları ancak “-e(a), -de(da), -den(-dan)” hâl eklerini alarak dolaylı tümleç olabilir.

İşmin -e hâli: Kime, neye, nereye (önelme, yaklaşma, yön)

İsmin -de hâli: Kimde, nerede (bulunma, yer)

İşmin -den hâli: Kimden, neden, nerden (ayırılma, uzaklaşma)

- Saat beşte Pendik'e geleceğim.
 - Özge, kitaplarını gelirken otobüste unuttu.
 - Çağlar'in beklediği haber Ankara'dan gelmisti.

ZARF TÜMLECI

Cümplenin anlamını durum, yön, zaman, sebep ve miktar olarak tamamlayan cümledeki sözcüklerle ya da sözcük gruplarına zarf tümleci denir.

Zarf tümlecinin bulmak için yükleme “**Nasıl?** **Ne kadar?** **Niye?** **Neden?** **Niçin?** **Ne zaman?**” sorularını sorabiliriz.

- Canımın sıkın olduğu günler sahile giderim.
 - Bugün hava güzel olduğu için eve yürüyerek geldim.
 - Sınıfta kalmamak için çok çalıştım.

DİKKAT! Eğer cümle içinde “aşağı, yukarı, beri, öte, ileri, geri, içeri, dışarı” sözcükleri ek almadan bu hâllerivle kullanılırsa zarf tümleci, hâl eklerini alırlarsa dolaylı tümleç ya da nesne olur.

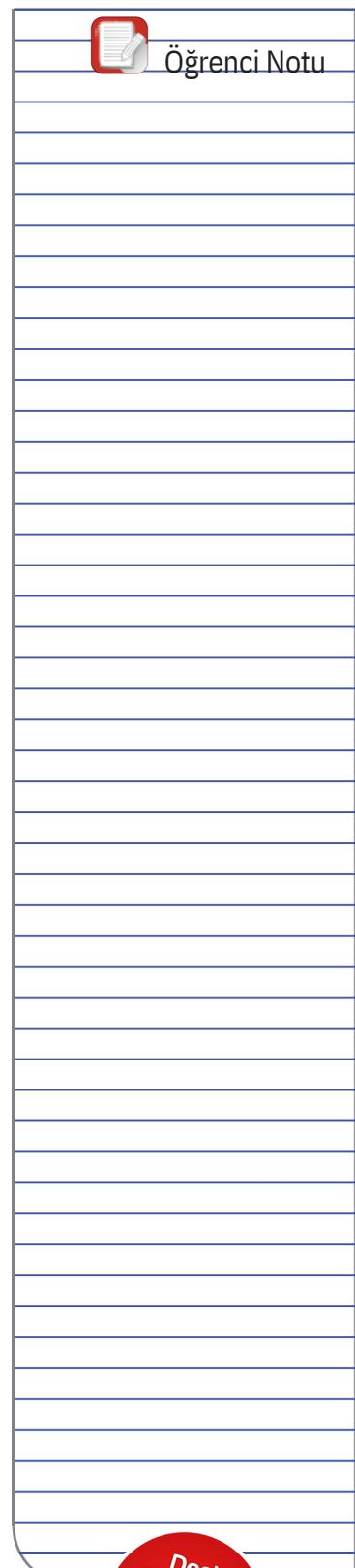
- Bir şey diyemeyince sınırinden dışarı çıktı. (Z.T.)
 - Bir sev diinemeyince sınırinden dışarıya çıktı. (D.T.)

EDAT TÜMLECI

Yüklemin “*ne ile, kimin ile, hangi amaçla*” yapıldığı gösteren sözcük ya da sözcük gruplarına “edat tümleci” denir. “*ne ile, kimin ile, kimin için, ne için*” sorularının cevabıdır.

- *O, tüm makalelerini kurşun kaleme yazdı.*
 - *Güzelleşmek için her gün maske yapıyordu.*
 - *Sen, yarışmaya Yeliz'le katılacaksın.*

CÜMLENİN TÜRLERİ

Öğretmen Notu

CÜMLE ÇEŞİTLERİ			
Anlamlarına Göre Cümleler	Yüklem Türüne Göre Cümleler	Yüklenin Yerine Göre Cümleler	Yapılarına Göre Cümleler
Olumlu Cümle	Fil (Eylem) Cümlesi	Kurallı Cümle	Basit Cümle
Olumsuz Cümle	İsim (Ad) Cümlesi	Devrik Cümle	Birleşik Cümle
Soru Cümlesi		Eksiltili Cümle	Sıralı Cümle
Ünlem Cümlesi			Bağılı Cümle

A. Anlamlarına Göre Cümleler

1. Olumlu Cümle

Ele alınan yargının gerçekleştiği, gerçekleşmekte olduğu ya da ileride gerçekleşeceğini ifade edildiği cümlelere “olumlu cümle” denir.

- Sonunda beklediğimiz güzel haber bize ulaştı.

DİKKAT! Bazı cümlelerde yüklem şekil olarak olumsuz görünse de anlamca olumlu olabilmektedir. Bu tür cümlelere “*anlamca olumlu, biçimce olumsuz*” cümleler denir.

- Sen ararsın da ben gelmez miyim?

2.Olumsuz Cümle

Cümlede ifade edilen yargının gerçekleşmediğini ya da ilerleyen zamanlarda gerçekleşmeyeceğinin ifade edildiği cümlelere “olumsuz cümle” denir.

- Verdiğimiz yemek siparişi evimize gelmedi.

DİKKAT! Bazı cümlelerde yüklem şekil olarak olumlu görünse de anlamca olumsuz olabilmektedir. Bu tür cümlelere “*anlamca olumsuz, biçimce olumlu*” cümleler denir.

- Bu hayatı ne sen ne de ben hak ettik. (Hak etmedik.)

3.Soru Cümlesi

Cevap almak, bilgi edinmek ve herhangi bir kuşkuya gidermek amacıyla oluşturulmuş olan cümlelere “soru cümlesi” denir.

- Bugün yağmur yağacak mı?

DİKKAT! Bazen soru cümleleri herhangi bir cevap almak için değil çeşitli anlamlar ifade etmek için oluşturulabilir. Bu tür cümlelere “*sözde soru cümlesi*” denir.

- Bu iyiliklerini hiç unutur muyum?

4.Ünlem Cümlesi

Seslenmenin, çağrımanın yer aldığı ve aynı zamanda “*sevinc, korku, heyecan, üzüntü, hayret, coşkunluk, acıma, kızgınlık*” ifade eden ve vurgu/tonlamanın esas olduğu cümlelere “*ünlem cümlesi*” denir.

- Eyah, defterimi evde unuttum!

B.Yüklenin Türüne Göre Cümleler

1.Fil Cümlesi

Yüklemi çekimli fil olan cümleler, fil cümleleridir.

- Kürek çekmekten vazgeçmiştim.

2.İsim Cümlesi

Yüklemi isim soylu bir sözcük olan cümlelerdir. İsimler ek-fil alarak yüklem olurlar.

- Bu sandık milyonlar değerindeymiş.

Öğretmen Notu

3. Sıralı Cümleler

Basit ya da birleşik yapılı birden fazla cümleinin birbirine virgül (,) veya noktalı virgülle (;) bağlanması sonucu oluşturulan cümlelere sıralı cümle denir.

- *Okula geldi, sınava girdikten sonra gitti.*
- *Güneş açıyor, deniz sakinleşiyordu.*

DİKKAT! Sıralı cümleler kendi içinde “**bağlı sıralı cümle**” ve “**bağımsız sıralı cümle**” olmak üzere iki başlıkta incelenmektedir.

a. Bağlı Sıralı Cümle

Anlam yönüyle birbiriyile bağlı olan cümlelerin ögeler bakımından da birbirine bağlı olmasına “**bağlı sıralı cümle**” denir.

- *Arabayı yikadı, satılığa koydu. (Neyi = Belirtili nesne) (İkisinde de ortak öge)*

b. Bağımsız Sıralı Cümle

Anlam yönüyle birbiriyile bağlantılı olan cümlelerin aralarında ortak öge bulundurmamasına “**bağımsız sıralı cümle**” denir.

- *Sabah işe gittim, akşam da düğüne gittik.*

4. Bağlı Cümle

Aralarında anlam ilgisi bulunan basit veya birleşik cümlelerin bağlaçlarla birbirine bağlanmasıyla oluşan cümlelere “**bağlı cümle**” denir.

- *Güneş açıtı ve insanlar sahile koştu.*
- *İzmir'e geldi ama bizi görmeden gitti.*

YAZIM KURALLARI

BÜYÜK HARFLERİN YAZIMI

Cümle içinde tırnak ya da parantez içindeki alıntı cümleler büyük harfle başlar.

- *Atatürk "Muhtaç olduğun kudret, damarlarındaki asıl kanda mevcuttur!" diyor.*

İki noktadan sonra gelen cümleler büyük harfle başlar.

- *Servetifünun'un genel mantığı şu: Karamsarlık içinde bir yaşam.*

İki noktadan sonra örnekler sıralanırsa büyük harfle başlamaz.

- *Bugün çok işim var: notlar, sınavlar, temizlik...*

Kişi adları, soyadları ve takma adlar büyük harfle başlar.

- *Mustafa Kemal Atatürk, Muhibbi*

Kişi adlarından önce ya da sonra gelen ünvanlar, rütbeler, lakap ve saygı sözleri büyük harfle başlar.

- *Prof. Dr. Sayın Ahmet Yılmaz, Genç Osman, Ahmet Bey, Ziya Efendi, Melek Hanım*

Cümle içinde özel isim yerine kullanılan makam ve ünvan sözleri de büyük harfle başlar.

- *Okulu ziyaret eden Vali okuldan memnun ayrıldı.*

Akrabalık adları ünvan ya da lakap olarak kullanılırsa büyük harfle başlar ancak akrabalık bildiriliyorsa küçük yazılr.

- *Nene Hatun, Dayı Cemal, Tıkanı Baba*
- *Fatma teyzem, bu konuda çok mutlu değildi.*

Saygı bildiren sözcüklerden sonra gelen ünvan ve makam isimleri ile yazışmalardaki hitaplar büyük harfle başlar.

- *Sayın Bakan, Sayın Rektör, Sevgili Dostum,*

Hayvanlara verilen özel isimler de büyük harfle başlar.

- *Minnoş, Maviş, Pamuk vb.*

Millet, devlet, dil, din, mezhep isimleri büyük harfle başlar.

- *Türk, Türkiye, Türkçe, Müslümanlık, Musevi, Ortodoks*

Din ve mitolojiyle ilgili özel isimler büyük harfle başlar.

- *Allah, Tanrı, İlah, Zeus, Osiris vb.*

Gezegen ve yıldız adları terim anlamda kullanılırsa büyük harfle başlar.

- *Araştırmalar, Dünya'dan sonra Mars'a gidilebileceğini gösteriyor.*

Gezegen anlamı dışında kullanılan "dünya, güneş ve ay" küçük harfle başlar.

- *Bu haberi alınca dünyam yıkıldı.*

Şu sözcüklerin yazımına dikkat et: Kutup Yıldızı, kuyruklu yıldız, Hallley Kuyruklu Yıldızı

"Doğu ve batı" sözcükleri düşünce, hayat tarzı, siyaset gibi anlamlarda kullanıldığından büyük harfle başlar.

- *Batı'da bu türde insan hakları gelişmiştir.*

Yer adlarından sonra gelen deniz, nehir, göl, dağ isimleri büyük harfle başlar.

- *Van Gölü, Ağrı Dağı, Süveyş Kanalı, Zigana Geçidi vb.*

Öğrenci Notu

Öğretmen Notu

Yer adlarından sonra gelen il, ilçe, köy isimleri küçüktür.

- Pendik ilçesi, Dedeli köyü, Geyikli beldesi

Mahalle, meydan, bulvar, cadde, sokak adlarında geçen mahalle, meydan, bulvar, cadde, sokak kelimeleri büyük harfle başlar.

- Hürriyet Mahallesi, Defne Sokak, Taksim Meydanı, Vatan Caddesi

Saray, köşk, kule, köprü, anıt vb. gibi isimlerin tüm sözcükleri büyük harfle başlar.

Dolmabahçe Sarayı, Bilge Kağan Anıtı, Malabadi Köprüsü, Eyfel Kulesi

Yer, millet ve kişi adlarıyla yapılan birleşik kelimelerde yalnızca özel adlar büyük harfle başlar.

- Antep fistiği, Maraş dondurması, Van kedisi, Hindistan cevizi

Kurum, kuruluş ve kurul adları büyük harfle başlar.

- Kadıköy Anadolu Lisesi, Türk Dil Kurumu, Millî Saraylar

Kanun, tüzük, yönetmelik, yönerge vb. isimler büyük harfle başlar.

- Millî Eğitim Bakanlığı Ortaöğretim Kurumları Yönetmeliği, Medeni Kanun

Kitap, dergi, gazete ve sanat eserleri büyük harfle başlar.

- Nutuk, Yeni Lisan, Genç Kalemler, Tercüman-ı Ahval

DİKKAT! Özel ada dâhil olmayan gazete, dergi, tablo vb. sözcükler küçük yazılır.

- Hürriyet gazetesi, Genç Kalemler dergisi, Kaplumbağa Terbiyecisi tablosu

- İstisna: Resmi Gazete

Tarihî olay, çağ ve dönem adları büyük harfle başlar.

- Kurtuluş Savaşı, Millî Edebiyat Dönemi, Millî Mücadele, Cılız Taş Devri, Lale Devri, Buzul Dönemi, Tanzimat Dönemi

Ulusal, resmî ve dinî bayramlar ile anma ve kutlama günleri büyük harfle başlar.

- 19 Mayıs Atatürk'ü Anma Gençlik ve Spor Bayramı, Öğretmenler Günü, Ramazan Bayramı

Tabela ve levhalarda geçen kelimeler de büyük harfle başlar.

- Giriş, Çıkış, 1. Kat

DİKKAT! Para birimleri küçük harfle başlar:

- Para birimleri küçük harfle başlar: dolar, lira, avro vb.

KISALTMALARIN YAZIMI

Kuruluş, ülke, kitap, dergi ve yön adlarının kısaltmaları her kelimenin ilk harfinin büyük olarak yazılmasıyla yapılır:

- TDK (Türk Dil Kurumu), TBMM, DLT (Divanü Lügati't Türk), ABD

BUNU BİL! Büyük harfli kısaltmalara gelen ekler, kısaltmanın okunuşuna göre gelir.

- THY'de, TDK'den

DİKKAT! Akılda kalması için bazı kısaltmalarda kelimelerin birkaç harfi alınabilir.

- TÖMER (Türkçe Öğretim Merkezi)
- BOTAS (Boru Hatları ile Petrol Taşıma Anonim Şirketi)

DİKKAT! Büyük harfle yapılan kısaltmalarda sadece T.C. ve T. (Türkçe) nokta kullanılır.

Kuruluş, ülke, kitap, dergi ve yön adlarıyla ölçülerin dışında kalan kısaltmalarda ilk harfle birlikte sözcüğü oluşturan temel harfler dikkate alınır.

- *Edebiyat - ed. / kimya - kim. / dakika - dk. / yüzyıl - yy. / (İstisna milattan önce, milattan sonra - MÖ / MS)*

Sözcük özel ad, ünvan ve rütbe ise büyük harfle başlar.

- *Almanca - Alm. /Doktor - Dr.*

Ölçü birimlerinin uluslararası kısaltmaları kullanılır.

- *m / kg / km / mg / cm²ye / cm³e*

Uluslararası ölçü kısaltmalarının sonuna nokta konulmaz.

BUNU BİL! Küçük harfli kısaltmalara gelen ekler, sözcüğün okunuşuna göre gelir.

kg'da, 19. yy.da

DİKKAT! Numara sözünün kısaltması da kelime gibi okunduğundan getirilecek olan ek okunuşa göre getirilecektir:

- *No.lu, No.suz*

SAYILARIN YAZIMI

Sayılar harflerle de yazılabilir:

- *bin yıldan beri, on dört gün, haftanın beşinci günü*

Saat, para tutarı, istatistik, ölçü gibi verilerde rakam kullanılır.

21.30'da, 2.500.000 lira, 15 metre

DİKKAT! Saat ve dakikalar metin içerisinde yazıyla da gösterilebilir. !

Dört veya daha çok basamaklı sayılar içinde geçen **bin, milyar, milyon** vb. sözleri harfle yazılabilir.

- *1 milyar 500 milyon kişi, 3 bin 255 kalem*

Birden fazla sözcükten oluşan sayılar ayrı yazılır.

- *iki bin yedi yüz elli beş, on yedi*

BUNU BİL! Parayla ilgili işlemlerde çek, senet vb belgelerde sayılar bitişik yazılır. !

- *750,45 (yediyüzelli TL, kırkbeş kr.)*

Sayı isimlerinden oluşan iskambil oyunları bitişik yazılır.

- *yirmibir, ellibir vb.*

Sıra sayıları yazıyla ve rakamla gösterilebilir.

- *15. / 15'inci*

DİKKAT! Ülestirme sayıları rakamla değil yazıyla belirtilir. !

- *2'ser değil ikişer*

TARİHLERİN YAZIMI

Tarihler zaman birimi olarak kısa olandan uzun olana doğru sıralanır.

- *12 Haziran 1987*

Tarihler rakamla da gösterilebilir. Bu durumda araya nokta ya da eğik çizgi konur.

- *12.06.1987 ya da 12/06/1987*

Belirli bir tarihi gösteren ay ve gün adları büyük harfle başlar.

- *29 Ekim 1923, 12 Haziran 1987 Cuma, Haziran 1987*

DİKKAT! Belirli bir tarihi belirtmeyen ay ve gün isimleri küçük harfle başlar. !

- *Okular şubatın ikinci haftası açılacak.*

VIDEO	DERS NOTLARI
Öğrenci Notu	

SAATLERİN YAZIMI

Saatler rakamla gösterilir ancak metin içinde yazıyla da yazılabilir.

- 09.05 / saat dokuzu beş geçe

Saat ve dakika arasına nokta konur.

- 21.45

Saatlere gelen ekler kesmeyle ayrılır ve gelen ek okunuşa göre getirilir.

- 21.45'te, 21.00'de

KESME İŞARETİYLE İLGİLİ KURALLAR

Özel isimlere gelen iyelik, durum, bildirme ekleri kesme işaretiyile ayrılır.

- Atatürk'e, Türkiye'm, İstanbul'un...

Kurum, kuruluş, kurul, birleşim, oturum ve iş yeri adlarına gelen ekler kesmeyle ayrılmaz.

- Türkiye Büyük Millet Meclisine, Mavi Köşe Bakkaliyesinden, Pendik Anadolu Lisesine

DİKKAT! Avrupa Birliği bir ülke olarak düşünüldüğünden buna gelen ekler kesmeyle ayrılır:

- Avrupa Birliği'ne

Sonunda 3. teklik kişi iyelik eki olan özel isme başka iyelik getirilirse kesme işaretiyile ayırmaya gerek yok.

- Boğaz Köprüsü (Boğaz Köprüümüz), Amik Ovası (Amik Ovamız)

DİKKAT! Özel isimlere getirilen yapım ekleri, çokluk eki ve bunlardan sonra gelen diğer ekler kesmeyle ayrılmaz.

- Türkçe, Türkler, Türklerde, Müslümanlıkta

Kişi isimlerinden sonra gelen saygı ve ünvan sözcüklerine gelen ekler de kesmeyle ayrılır.

- Kemal Bey'e, Mustafa Efendi'ye, Enver Paşa'ya, Pelin Hanım'a

Büyük harfli kısaltmalara ve sonunda nokta olmayan ölçü kısaltmalarına gelen ekler kesmeyle ayrılır.

- THY'de, TDK'nin, mg'dan

Sonunda nokta bulunan kısaltmalar ile üs işaretini bulunan kısaltmalarına gelen ekler kesmeyle ayrılmaz.

- vb.leri, m²ye (metrekareye), yy.da

DÜZELTME İŞARETİİNİN KULLANILMASI

Yazılışları bir, anlamları ve söyleşileri ayrı olan kelimeleri ayırt etmek için okunuşları uzun olan ünlülerin üzerine konur.

- hala (babanın kız kardeşi), hâlâ (henüz)

Arapça ve Farsçadan dilimize giren birtakım kelimelerde bulunan ince g, k ünsüzlerinden sonra gelen a ve u ünlülerini üzerine konur.

- dergâh, gâvur, karargâh, tezgâh

DİKKAT! Arapçadan dilimize girmiş olan nispet eki olan “-î” isimlere getirilerek onları sıfat yapar. Örneğin “askerî (okul), dinî (bilgiler), resmî (kuruşlar)” gibi sözcüklerde nispet eki kullanılarak belirtme ve iyelik ekiyle karışması önlenir.

Soru Ekinin (-mi, -mi, -mu, -mü) Yazımı

Bu ek gelenekselleşmiş bir şekilde kelimededen ayrı yazılır.

- Geldi mi? Geliyor mu?

Soru ekinden sonra gelen ekler bitişik yazılır.

- Geliyor musun?

Pekştirme gibi başka görevlerde kullanıldığından da ayrı yazılır.

- Güzel mi güzel araba! Üniversiteyi kazandın mı gerisi kolay.

Birleşik fiillerde iki kelimenin arasına da getirilebilir.

- Kayıp mı oldun? Azar mı iştittin?

İKİLEMELERİN YAZIMI

İkilemeler ayrı yazılır

- Adım adım, ağır ağır, güle güle, karış karış, bata çıka, düşe kalka, konu komşu, dolap molap, deli meli, kitap mitap, baş başa, elden ele, dişe diş, ardi ardına, günü gününe

DİKKAT! İstisna olarak *gitgide*, *birbiri*, *birdenbire*, *minimini* sözcükleri birleşik yazılır.

“DE DA”NIN YAZIMI

Türkçe de iki farklı “de - da” vardır ve bunların yazımları birbirinden farklıdır.

Bağlaç Olan “de/da”: Kelimeleri ya da cümleleri birbirine bağlayan sözcüklerdir.

- Bunlar olurken Ahmet *de bize bakıp gülüyordu*.
- Sen de mi Brütüs?*

Bulunma Hâl Eki Olan “-de, -da”: Geldikleri sözcüğe bitişik yazılır ve cümleye bulunma anlamı katar.

- Kitaplarını evde unutmuş*.
- Akı arabada kalmıştı*.

TAKTİK! “de / da” cümleden çıkarıldığında anlamda bozulma meydana gelmiyorsa ayrı, anlam bozuluyorsa bitişik yazabilirsiniz.

“Kİ”NİN YAZIMI

1. Bağlaç olan ki (Ayrı yazılır.)

- Bugüne kadar okuma alışkanlığı edinmemiş ki bu saatten sonra okusun.*
- Her gün düzenli olarak spor yapmalısın ki sağlıklı kalabilesin.*

2. Sıfat olan -ki (Bitişik yazılır.)

- Koridordaki öğrencilerin lütfen sınıflara geçsin.*
- Gökyüzündeki bulutlar büyük bir hissemla yağmuru üzerimize boşalttı.*

3. İlgi zamiri -ki (Bitişik yazılır.)

- Benim arabam = Benimki (Burada “ki” araba isminin yerine kullanılmıştır.)*
- Sizinkilerin teslimatı bu akşam mutlaka yapılacaktır.*

TAKTİK! “ki”den sonra “-ler” getirdiğinizde anlamda bozulma meydana gelmiyorsa bitişik, anlam bozuluyorsa ayrı yazabilirsiniz.

Birkaç sözcükte “ki” bağlacı kalıplararak bitişik yazar.
Bu sözcükleri “simbohçam” olarak kodlayabiliriz:

- S: *sanki*
- I: *illaki*
- M: *meğerki*
- B: *belki*
- O: *oysaki*
- H: *hâlbuki*
- C: *çünkü*
- a
- M: *mademki*

Öğrenci Notu

AYRI VE BİTİŞİK YAZILAN SÖZCÜKLER

Kelimelerden her ikisi veya ikincisi anlam değişikliğine uğrarsa bitişik yazılır:

- *yer mantarı* → İkinci sözcük anlamını koruyor (+): Ayrı yazılır.
- *keçiboynuzu (bitki)* → İkinci sözcük gerçek anlamını kaybetmiş (-): Bitişik yazılır
- *el sabunu*
- *yalıçapkını, kuşburnu, denizati, deniz yılanı*

UNUTMA! + - Kuralı İkinci sözcük anlamını kaybettiye (-) bitişik, anlamı koruyorsa ayrı yazılır. Bunu + - kuralı olarak akılınızda tutabilirsiniz!

Ses düşmesine uğrayan birleşik kelimeler bitişik yazılır.

- *birbiri, kaynana, sütlacı, nasıl, niçin, pazartesi*

Arapça kökenli sözcüklere “etmek, eylemek, olmak” yardımcı fiilleri geldiğinde ses düşmesi, türemesi, değişmesi oluyorsa bitişik yazılır, olmuyorsa ayrı yazılır,
emretmek (emir+etmek), hissetmek (his+etmek), darbetcher (darp+etmek), yardım etmek

DİKKAT! “cemetmek, menetmek, katetmek, defetmek, vadetmek” istisna olarak bitişik yazılır.

Ev kelimesiyle kurulan birleşik kelimeler bitişik yazılır:

- *yayinevi, gözlemevi, huzurevi, öğretmenevi, orduevi, doğumevi, babaevi*

DİKKAT! İstisna olarak “*bağ evi, köy evi, kuş evi, aile evi, hücre evi*” ayrı yazılır.

Emir kipiyle kurulanlar bitişik yazılır.

kapkaç, yapboz, tutkal, çeyyat, albeni, ateşkes, seçal, batçık, kesyapıstır, kopyalayapiroşır

İkinci sözcüğü -an/-en, -r/-ar/-er/-ır/-ir, -maz/-mez ve -miş/-miş sıfat-fil ekleriyle kurulanlar bitişik yazılır:

- *varyemez, haciyatmaz, kadırbilmaz, külyutmaz, çokbılımaz, kuşkonmaz, gökdelen, etyemez, karıncaezmez, basıncölcer, ateşölcer, cankurtaran, oyunbozan, dalgakıran, güçbeğenir*

İSTİSNA! kuru yemiş

İlk sözcüğü -r / -ar / -er, -maz / -mez ve -an / -en sıfat-fil ekleriyle kurulan sıfat tamlaması yapısındaki birleşik kelimeler AYRI yazılır:

- *bakar kör, döner sermaye, yazar kasa, tükenmez kaleml, çıkar yol, çıkmaz sokak, çalar saat*

İSTİSNA! yanardağ, atardamar, bilirkişi, akaryakıt

İkinci kelimesi -di (-di / -du / -dü, -tı / -ti / -tu / -tü) kalıplasınlar bitişik yazılır.

- *gecekondu, imambayıldı, külbastı, mirasyedi, papazkaçı, şipsevdi, serdengeçti*

Her iki kelimesi de -di (-di / -du / -dü, -tı / -ti / -tu / -tü) veya -r / -ar / -er ekini alanlar bitişik yazılır.

- *dedikodu, kaptığdı, biçerdöver, konargöçer, okuryazar, uyurgezer, yanardöner, oldubitti*

Ara yönleri belirten sözcükler bitişiktir.

- *kuzeydoğu, kuzeybatı, güneybatı, güneydoğu*

“alt-üst” sözcükleri soyut bir yer bildiriyorsa bitişik, somut bir yer bildiriyorsa ayrı yazılır.

- *bilinçaltı, gözaltı (gözetim), akşamüstü, ayaküstü, ögleüstü, ögleüzeri, suçüstü, ayakaltı, yeraltı (yüzey), böbrek üstü bezi, denizaltı (suyun dibi)*

Baş sözüyle oluşturulan sıfat tamlamaları bitişik yazılır.

- *başkent, başhekim, başkomutan, başöğretmen, başsavcı, başyazar, başrol, başkahraman*

Bir topluluğun yöneticişi anlamında kullanılan “baş” sözcüğü bitişik yazılır.

- *aşçıbaşı, binbaşı, onbaşı, elebaşı, ustabaşı, yüzbaşı*

Yer adlarında kullanılan batı, doğa, güney, kuzey, güneybatı, güneydoğu, kuzeybatı, kuzeydoğu, aşağı,

yukarı, orta, iç, yakın, uzak sözcükleri ayrı yazılır.

- *Doğu Anadolu, Orta Asya, Orta Doğu, Yakın Doğu, Uzak Doğu, Kuzey Amerika*

“Hane, name, zade” ile kurulan sözcükler bitişik yazılır:

- *kahvehane, seyahatname, amcazade, yazihane, dershane*

“-zede” ile kurulan birleşik sözcükler bitişik yazılır.

- *depremzede, selzede, kazazede*

Farsça ve Arapça kurala göre oluşturulan sözcükler bitişik yazılır.

- *Kuvayımillîe, Misakımillî, gayrimenkul, hüsnekuruntu, darülaceze, darülfünun, fevkalade, aleykümselam, şeyhülislam, Servetifünun*

Kanunda bitişik geçen kuruluş adları bitişik yazılır.

- *İçişleri, Dışişleri, Genelkurmay, Yükseköğretim, Açıköğretim Fakültesi*

“Dış, iç, sıra” sözleriyle oluşturulan sözcükler AYRI yazılır.

- *din dışı, ahlak dışı, olağan dışı, hafta içi, yurt içi, yanı sıra, peşî sıra*

Yol sözcüğüyle oluşturulan sözcükler **AYRI** yazılır.

- *çevre yolu, deniz yolu, hava yolu, kara yolu, ana yol, köprü yol*

İSTİSNA!: *otoyol*

“Alt, üst, ana, ön, art, arka, yan, karşı, iç, dış, orta, büyük, küçük, sağ, sol, peşin, bir, iki, tek, çok, çift” sözleri baya getirilirse sözcükler AYRI vazılır.

- alt yazı, ön söz, ön varrı, arka plan, orta kulak, orta oyunu, sağ açık, sol bek

UNUTMA! “*öngörü, önayak olmak, önsezî*” bitişik yazılır.

Oğlu, kızı sözcükleri bitişik:

- *capanoğlu, eloğlu, elkızı, hinoğluhin*

İSTİSNA! teyze oğlu, amca oğlu, teyze kızı !

Renk adlarıyla kurulan bitki, hayvan veya hastalık adları bitişik yazılır:

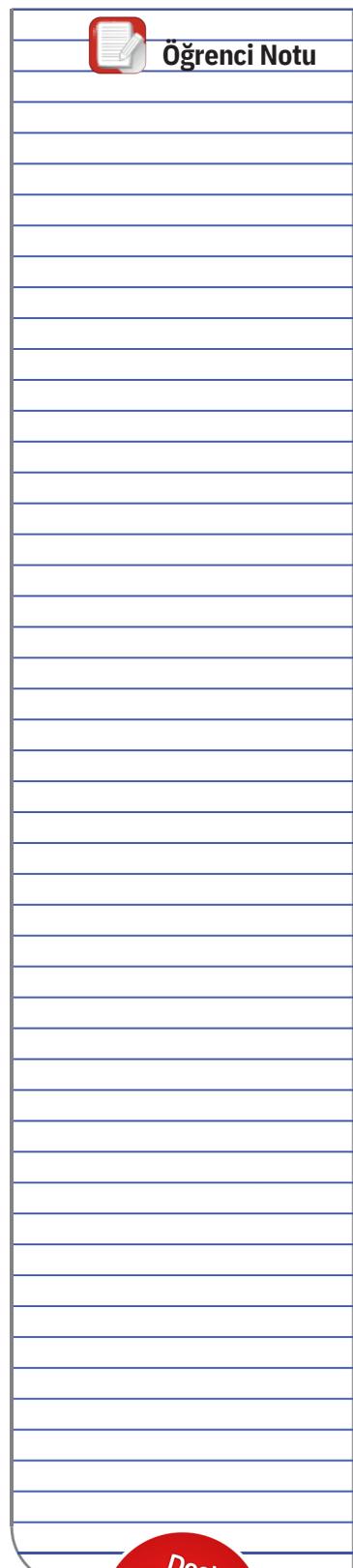
- *akağac, alacamenekşe, karadut, sarıcicek: alabalık, beyazsinek, bozayı*

Renk adları bitişik yazılır:

- *gülkurusu, kavunıcı, tasvankanı, yavrugağzı, visnecürügü*

DİKKAT! İçinde rengin adının geçtiği renkler ayı:

- Gümüş rengi, saman rengi, ates kırmızısı, limon sarısı, gece mavisi

NOKTALAMA İŞARETLERİ

NOKTA (.)

Cümle sonuna konur:

- *Dün akşam buraya geldiler.*

Bazı kelimelerin kısaltmasının sonuna konur.

- *Doktor → Dr. / Profesör → Prof. / Albay → Alb. / ed. / dk.*

Nokta işaretinin aynı zamanda sıra bildirdiği için sayılarından sonra kullanılır.

- *5. → (5'inci / Beşinci)*

Tarihlerin kullanımı “gün/ay/yıl” aralarına konur:

- *27.08.1985*

Saatlerin ifade edilmesinde saat ve dakika arasında kullanılır.

- *09.05 / Maç 21.45'te başlayacak.*

Internet sitesi adreslerinde alan adlarıyla uzantılar arasına konur.

- *https://www.edebiyatciyim.com/*

Matematik biliminde çarpmaya sembollerinden biridir:

- *7.7=49*

Binli sayılarından sonra her üçlü sayı grubunun arasına konur:

- *1.750.000*

Kitaplar ve makaleler sonunda yer alan kaynakçada yer alan künye sonuna konur.

- *KORKMAZ Zeynep, Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi, TDK Yayınları, Ankara, 1980.*

VİRGÜL (,)

Yan yana sıralanan eş görevli sözcüklerin ve sözcük gruplarının arasına konur:

- *Üstünde siyah şapka, kırmızı tişört, mavi pantolon ve beyaz ayakkabı vardı.*

Sıralı cümleler birbirinden virgül yardımıyla ayrılır.

- *Akşamları gelince ders çalışıyor, temizlik yapıyor, yemek yapıyor ve sonra uyuyordu.*

Uzun cümlelerde özneyi vurgulamak için konur:

- *Irmak Hanım, bu sözleri duyar duymaz yaşadığı sıkıntıları hatırlamış ve üzülmüşü.*

Cümle ortasında yer alan ara cümlelerin başına ve sonuna konur.

- *Ailesi bu kadar ısrardan sonra, istemeyerek de olsa, gerekli izni verdi.*

Alıntı cümlelerden sonra konur.

- *Onu bir daha görmek istemiyorum, dedi.*

Onay ya da reddetme sözcükleri olan “Hayhay, haydi, evet, hayır, başüstüne, peki, yok, pekala, tamam, elbette, olur” gibi sözcüklerden sonra konur.

- *Evet, bu konuda yapılacak tek şey bu. / Hayhay, siz istersiniz de biz yapmaz mıyz?*

Anlam karışıklığını engellemek için bir sözcükten sonra kullanılır.

- *İhtiyar, adamı sert bir şekilde uyardı.*

Hitapların sonuna konur.

- *Sevgili Kardeşim,*

Sayılardaki kesirleri ayırmak için kullanılır:

- *27,5*

DİKKAT! Eğer tek zarf-fiil eki almış sözcük varsa virgül konmaz.

- *Gece müzik dinleyerek uyur.*

Bir cümlede zarf-fiil eklerini almış kelimelerin art arda kullanılması durumunda zarf-fiili almış (fiiliimsiden) sözcük sonra konur.

- *Eve gelince televizyonun açıp, müzik dinleyerek ders çalışırdı.*

“Bu, şu, o” zamirleri özne olarak kullanılırsa bunlardan sonra konur.

- *O, kendisinin böyle bir şeye izin vermeyeceğini söyledi.*

Kitap, makale vb.nin kaynakça bölümünde yer alan künyede kullanılır.

- KORKMAZ Zeynep, Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi, TDK Yayınları, Ankara, 1980.

DİKKAT! Hiçbir zaman cümle içinde “ya... ya, veya, yahut, ve” bağlaçlarının öncesine ya da sonra virgül konulmaz.

- *Tüm yıl boyunca çalıştı ve emeklerinin karşılığını aldı.*
- *Ya bu işleri bu gece bitirirsiniz ya istifa edersiniz.*

DİKKAT! “Hem... hem, gerek... gerek, ne... ne” gibi tekrarlı bağlaçların öncesinde ve sonrasında virgül bulunmaz.

- *Hem konuşuyor hem itiraz ediyor.*
- *Ne dediğimi yapar ne bizi konuşturur.*

DİKKAT! “de, da” bağlacı, “-inca, ince” anlamında zarf-fiil görevinden kullanılan “mi, mi” ve şart ekinden sonra virgül konmaz.

- *Ben de ailem de bu konuda sorun yaşıyorduk.*

NOKTALI VİRGÜL (,)

Kendi içinde virgülerle ayrılmış birbirinden farklı türlerin karışmaması için aralarına konur.

- *Erkek çocuklarına Deniz, Ali, Murat; kız çocuklarına Sıla, Yıldız, Şebnem adını vermişti.*

Kendi içinde virgülle ayrılmış öğeleri bulunan sıralı cümleleri birbirinden ayırmak için kullanılır.

- *Gökhan, Ömer ve Volkan okula gider, okuldan sonra çalışırdı.*

Virgülle ayrılmış olan ortak öğeler barındıran cümlelerde öznelerden sonra konulabilir.

- *Bilgisayar; temiz, sağlam ve çalışır durumdadır.*

UYARI! Noktalı virgülden sonra gelen kelime hiçbir zaman büyük harfle başlamaz.

İKİ NOKTA (:)

Bir cümle sonrasında anlatılanlarla ilgili örnekler verilecekse örneklerden önce konur.

- *Servetifünun'un en önemli şairleri şunlardır: Tevfik Fikret, Cenap Şahabettin...*

DİKKAT! İki noktadan sonra örnekler geliyorsa küçük harfle, açıklama yapılyorsa büyük harfle başlanır.

- *Sınavda gelirken şunları yanınızda bulundurun: kalem, silgi, su...*
- *Hayalim şu: Bir gün milyon aboneye ulaşmak.*

Cümlede dile getirilen yargıyla ilgili açıklama yapıldığında konur.

- *Gerekli parayı bulmak için planı şuydu: Bilgi yarışmasına katılacaktı.*

Bir metin içerisinde konuşma bölümlerinden önce ya da sözlerin sahibinin isminden sonra konur.

Ahmet Bey: Köyümüz bu durum karşısında kayıtsız kalamaz.

Yürüken bağırlı:

– Siz vicdanınızı çöpe atmış insanlar...

Matematik biliminde iki nokta bölme işaretleri olarak kullanılır.

- *TYT TÜRKÇE = 30 / 63 = 3*

Öğrenci Notu

ÜÇ NOKTA (...)

Anlatım olarak tamamlanmamış cümlelerin sonuna konur.

- *Oradan bize doğru baktı ve cebinden çıkardığı kalemler...*

Cümle içinde söylenmeyen bazı argo ve kaba sözlerin bazı harfleri yerine konur.

- *Kılavuzu karga olanın burnu b...tan çıkmaz.*

Bir metin içinde yer alan alıntı cümlelerin eksik bulunan yerlerine konur.

- *... sonra da kitabını okuyarak uyuyakaldı.*

Bazı cümlelerde söz yarıda kesilir, devamı okuyucunun hayal gücüne bırakılır. Sözün kesildiği yere üç nokta konur.

- *Sana uğurlar olsun... Ayrılıyor yolumuz!*

Sorulardan ve ünlemelerden sonra iki nokta konularak anlam pekiştirilir.

- *Ey şahin bakışım!..*

- *Nasıl da gol yedi?..*

UYARI! Üç nokta yerine iki veya daha çok nokta kullanılmaz.

SORU İŞARETİ (?)

Soru sözcüğü ve soru eki içeren sözlerin sonuna konur.

- *Nerede bu insanlar?*

- *Buralara yakın bir banka var mı?*

Bazı cümlelerde soru eki-sözcüğü kullanılmasa da soru anlamı bulunmaktadır. Bu cümlelerin sonuna konur.

Müşteri hizmetleri sordu:

- *Doğum tarihiniz?*

Emin olunmayan, tahminlere göre söylenen tarih ve yerlerin yanına konur.

- *Fuzuli (1490? – 1556)*

DİKKAT! “mı / mi” ekini alan yan cümle, temel cümleinin zarf tümleci olduğunda sonuna soru işaretini getirmez.

- *Yemek yaptı mı mutfağı dağıtırdı.*

DİKKAT! Sıralı ve bağlı cümlelerin hepsi soru anlamı taşısa da soru işaretini en sona konur.

- *Acaba arayan Ahmet mi, Yılmaz mı?*

- *Yemeği evde mi yesek, dışarı mı çıksak?*

ÜNLEM İŞARETİ (?)

Şaşma, acı, sevinç, korku gibi duyguları yansitan sözlerin sonuna konur.

- *Hava çok soğuk! Eyvah!*

Hitap sözleri, seslenme sözleri ve uyarılardan sonra konur.

- *Dur, yolcu! İleri!*

Alayın, kinayenin ve kücümsemenin yer aldığı sözlerden sonra konur.

- *İsteseymiş tatil gidermiş (!) ama canı sikkınmış.*

DİKKAT! Ünləm işaretini, ilgili sözden sonra konulabileceği gibi cümleinin sonuna da konulabilir.

- *Arkadaş! Çalışıp hak edeceksin.*

KISA ÇİZGİ (-)

Satırın sonuna kelimenin tamamı değil de bir parçası sıgiyorsa kelimenin bölündüğü yere konur.

- Bugün bizim için çok heyecanlı bir gündü. Yillardır beklediğimiz güzel haber elimize ulaşmıştır.*

Cümle içinde yer alan ara sözleri, ara cümleleri ayırmak için bu cümlelerin başına ve sonuna konur.

- Beklediğimiz haber -ablamin atanması- sonunda gelmişti.*

Dil bilgisi dersinde sözcüklerin kökleri, ekleri ayrılrken aralara konur.

- Göz-lük-cü*
- ki eki her zaman bitişik yazılır.*

İsim yapan eklerin başına, fiil yapan eklerin ise başına ve sonuna konur.

- İsim yapan ekler: -ak, -den, -ış / Fiil yapan ekler: -imsa-, -tir-*

Kelime ve sayıların arasına "...-e, ...-den, ve, ile, ila" anlamını vermek için konur.

- İstanbul-Bursa yolu 2 saatte düştü. / Türk-Japon ilişkileri...*
- 1750-1820 yılları arasında yaşadı.*

DİKKAT! Eğer sayı adları yinelenirse araya (-) konulmaz:

- Üç beş lira değeri var.*

Matematikte (-) çıkarma işaretidir.

- 10 - 5 = 5*

Sıfırın altındaki değerleri göstermek için (-) işaret kullanılır.

- Hava yarın -10 derece olacakmış.*

UZUN ÇİZGİ (-)

Bir metinde yer alan konuşmaları göstermede kullanılır.

Yoklamayı alırken:

- Çocuklar, siz de defterlerinizi çıkarın.

UYARI! Konuşmalar tırnak içinde verildiğinde uzun çizgi kullanılmaz.

Televizyonu izlerken:

"Hanım, çocukları görmeyeli bayağı oldu, onlara çay içmeye mi gitsek?" dedi.

EĞİK ÇİZGİ (/)

Şiirin dizeleri yan yana yazıldığından dizeler arasında konur.

- Korkma, sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak / Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak.*

Adres yazımlarında ev numarası ile daire numarası, semt ile şehir arasında konur.

- Defne Sokağı No.: 25/8 Güllübağlar/İstanbul*

Tarihlerin yazımında gün, ay ve yıl arasına konur: *23/09/2010*

Değişik şekillerini göstermek için ekler arasında konur.

- de / -da, -cü / -cu, -deki / -daki*

Web sitesi adreslerinde "http" uzantısı sonrasında konur.

- https://www.edebiyatciyim.com*

Matematikte (/) bölme işaretidir.

- 100/10=10*
- 55/5=11*

Birimler arasındaki oranları göstermede kullanılır.

- km/sa= kilometre/saat*

Öğrenci Notu

KESME İŞARETİ (')

Özel adlara gelen her türlü iyelik, bildirme ve durum ekleri kesmeyle ayrılır.

- *Atatürk'e olan sevgimiz hiç bitmez. / Türkiye'm*

DİKKAT! Yer bildiren özel isimlerde kısaltmalı söyleyiş söz konusu olduğu zaman ekten önce kesme işaretini kullanılır:

- *Boğaz'dan, Hisar'dan vb.*

Kanun, yönetmelik, tüzük vb. adlara gelen ekler kesme işaretıyla ayrılır.

- *657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun*

DİKKAT! Kişi isimlerine getirilen "bey, hanım, efendi, paşa" gibi saygı ve ünvanlara gelen ekler kesmeyle ayrılır.

- *Rıza Bey'in / Esma Hanım'a*

DİKKAT! Bir özel adın sonunda eğer 3. tekil şahıs eki (-i, -ı, -u, -ü) varsa ve bu sözcüğe başka bir iyelik eki eklenirse kesmeyle ayrılmaz.

- *Boğaz Köprüümüz... / Munzur Vadimiz*

DİKKAT! İstisnai bir durum olarak kurum, kuruluş, iş yeri, birleşim ve oturum isimlerine gelen ekler kesmeyle ayrılmaz.

- *Türk Dil Kurumuna*

- *Kadıköy Anadolu Lisesine*

UYARI! Avrupa Birliği'ne gelen ekler kesmeyle ayrılır.

Kısaltmalara gelen ekleri ayırmak için kullanılır.

- *THY'nin / AB'ye*

Sayılara gelen ekler de kesme işaretıyla ayrılır.

- *1938'de Atatürk'ü kaybettik.*

- *9'uncu madde...*

Belirli bir tarihi belirten aylara ve günlere gelen ekler kesmeyle ayrılır.

- *27 Haziran'da...*

Bir ek ve harfe gelen ekler kesmeyle ayrılır.

- *a'dan z'ye kadar hepsini yazdım.*

UYARI! Özel isimlere getirilen yapım ekleri, çokluk eki ve bunlardan sonra gelen diğer ekler kesmeyle ayrılmaz.

- *Türkçe*

- *Türklerde, Müslümanlıkta*

UYARI! Başbakanlık, Rektörlük gibi sözlüklerde ünlü ile başlayan bir ek getirildiğinde Başbakanlığa şeklinde yazılır.

UYARI! Belli bir kanun, tüzük, yönetmelik kastedildiğinde büyük yazılır ve gelen ek kesmeyle ayrılır.

- *Bu Yönetmelik'in 14. maddesinin c bendi...*

DİKKAT! Sonunda p, ç, t, k ünsüzleri bulunan özel isimlere gelen ünlü ekler kesmeyle ayrılır fakat okunuşta ses yumaşatılır.

- *Ahmet'i (Ahmedi olarak söylenir.)*

- *Bosna-Hersek'i (Bosna-Herseği şeklinde söylenir.)*

TIRNAK İŞARETİ (“”)

Birinden ya da başka bir yazıldan olduğu gibi alıntılanan sözler tırnak içinde gösterilir.

- *Okulumuzun girişinde Atatürk’ün “Öğretmenler! Cumhuriyet sizden düşünceleri hür, vicdanı hür, irfanı hür nesiller ister.” sözü yer alıyordu.*

DİKKAT! Tırnak içinde yer alan alıntı sözlerin sonuna konulması gereken “**nokta, soru işaretçi, ünlem işaretçi, üç nokta vb.**” noktalama işaretini mutlaka tırnak içinde kalmalıdır.

Bir cümle içinde özellikle vurgulanmak istenen sözler tırnak içinde gösterilir.

- *Bu sınavda özellikle “Servetifünün” konusuna çalışmalısınız.*

Cümle içinde geçen eser ve yazı adları tırnak içinde gösterilir.

- *Yarışmada Cahit Sıkı Tarancı’nın “Yaş Otuz Beş” adlı şiirini okudu.*

DİKKAT! Bir cümle içinde vurgulanmak istenen sözler, kitap ve dergi isimleri, başlıklar tırnak içinde gösterilmeden eğik bir yazıyla da gösterilebilir.

- *Ahmet Hamdi Tanpınar’ın son yıllarda tekrar ilgi gören Saatleri Ayarlama Enstitüsü adlı kitabını sınavda sormuşlardır.*

DİKKAT! Tırnak içinde gösterilen sözlerin sonuna gelen ekleri ayırmada kesme işaretçi hiçbir zaman kullanılmaz.

- *Bana Sabahattin Ali’nin “Kürk Mantolu Madonna”sını okudun mu diye sordu.*

TEK TIRNAK İŞARETİ (‘’)

Tırnak içerisinde alınan bir cümlenin içinde tekrar tırnak içerisine alınacak bir cümle ya da söz olursa bu ikinci sözü belirtmede kullanılır.

- *Öğretmenimiz “Bu dönem hepiniz ‘Yaş Otuz Beş’ şiirini sınıfta okuyacaksınız.” dedi.*

DENDEN İŞARETİ (” ”)

Bir metinde maddelerin sıralanmasında ya da bir tabloda alt alta gelen aynı kelimelerin, kelime gruplarının ve sayıların defalarca yazılmasını engellemek için kullanılır.

- a. *Etken fiil*
- b. *Edilgen ”*
- c. *Dönüslü ”*
- d. *İşteş ”*

PARANTEZ (YAY AYRAÇ) İŞARETİ ()

Bir cümlenin anlamını tamamlayan ya da cümlenin dışında ek bilgiler verilirken kullanılır.

Yay ayraç içinde verilen cümlenin sonuna gerekli noktalama işaretini konur.

- *Geçen sene yaptığımız gezide yanımızda Ahmet de (Kendisinden pek hoşlanmam.) vardı.*
- *Zamirler (Adıllar) isimlerin yerine kullanılan sözcüklerdir.*

Alıntı yapılan sözlerin sonuna alıntı sözün sahibinin ismi parantez içinde yazılır.

- *Her milletin dili o milletin çağlar boyunca yaşadığı tarihin âdetâ özetidir. (Mehmet Kaplan)*

Bir tiyatro metninde ya da senaryoda konuşma sırasında kişilerin hareketleri, durumları parantez içinde gösterilir.

- *Yolcu: – (Koltuğundan öne doğru eğilir.) Buralarda mola vereceğimiz bir yer var mı?*

Soför: – Hayır! (Başını sağa sola çevirir.)

Öğretmen Notu

Bir cümle içinde alay geçilen, küçümsemenin yapılan sözlerden sonra konulan ünlem parantez içinde gösterilir.

- *Çocuk, ev içinde düzenli (!) olduğunu söylüyordu.*

Cümle içinde verilen bir bilginin doğruluğu hakkında kesinlik yoksa konulan soru işaretleri parantez içinde gösterilir.

- *Nasrettin Hoca'nın Konya'da (?) yaşadığı söylemektedir.*

Bir metinde yer alan maddeleri gösteren sayılarından ya da harflerden sonra kapama ayraç konur.

- I) 1) a)
- II) 2) b)
- III) 3) c)

KÖŞELİ AYRAÇ ([])

Ayraç içine alınmış sözlerin içinde de ayraç kullanmak gereklirse yay ayraçtan önce köşeli ayraç kullanılır.

- *Kirpi mahlasını kullanan yazar [Refik Halit Karay (1888-1965)] Suriye ve Lübnan'da yaşadığı dönemde "Gurbet Hikayeleri" adlı eserini yazmıştır.*

Metin aktarmalarında, çevirilerde, alıntılarda çalışmayı yapanın eklediği sözler için kullanılır:

- *"Eldem, Osmanlıda en önemli fark[ın], mezar taşının şeklinde ortaya çık[lığı] söyledikten sonra..."*

Makalelarında yer alan künnyede eserler ve yazarlarla ilgili bazı ayrıntıları gösterirken kullanılır.

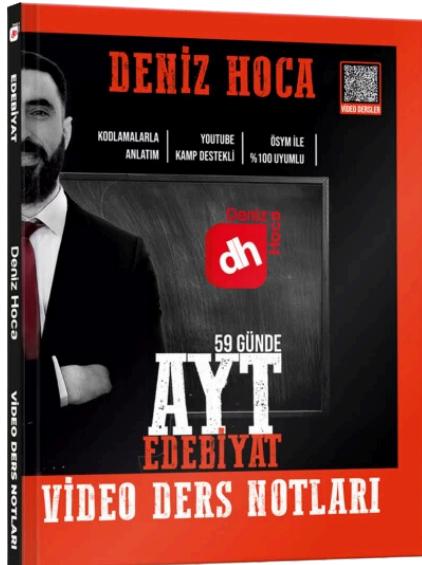
- *Reşat Nuri [Güntekin], Çalıkuşu, Dersaadet, 1922. Server Bedi [Peyami Safa]*

DENİZ HOCA'NIN KİTAPLARI

Dil Bilgisi + Paragraf Taktikleri
Not + Etkinlik + Soru

AYT Edebiyat Konu Notları
+ Garanti Konu Özeti Tablolar

Orta Seviyenin Üstü ÖSYM
Ayarında 800 Paragraf Sorusu

Başlangıç ve Temel Seviyeye
Uygun Dil Bilgisi Soruları + Etkinlik

